

**MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
UNIVERSITATEA „1 DECEMBRIE 1918” ALBA IULIA
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
Școala Doctorală de Teologie**

Rezumatul lucrării de doctorat:

**TRUPUL POTIR HRISTIC. VIEȚUIREA CREȘTINĂ, CALEA
RESTABILIRII SĂNĂTĂȚII TRUPEȘTI ȘI SUFLETEȘTI**

Conducător de doctorat:

Arhiepiscop prof. univ. dr. habil. Irineu POP

Doctorand:

pr. Pocol (Tătar) Mihai Traian

Alba Iulia

2024

CUPRINSUL REZUMATULUI LUCRĂRII

Cuvinte cheie ale lucrării.....	2
Introducere generală în tema lucrării.....	2
Încadrarea lucrării într-un domeniu tematic.....	4
Scopul și obiectivele generale ale lucrării.....	5
Stadiul cercetării.....	7
Metodologia de cercetare.....	10
Limitele cercetării.....	10
Prezentarea cuprinsului lucrării (în extenso).....	12
BIBLIOGRAFIE.....	14

Cuvinte cheie ale lucrării

Creacionism, starea paradisiacă, libertate, păcat strămoșesc, boală, moarte, vindecare, telomeri, isihasm, Euharistie, viață sacramentală, post.

Introducere generală în tema lucrării

În Teologia Ortodoxă, omul este văzut a fi cununa creației dumnezeiești, ființa pentru care Dumnezeu a creat lumea, având chemarea de a ajunge din nou la dimensiunea realizării asemănării cu El. Înspre această țintă trebuie să se îndrepte eforturile omului atât trupești, cât mai ales duhovnicești. La împlinirea acestui ideal omul nu poate ajunge singur, acesta fiind rodul conlucrării omului cu Dumnezeu, fiind, așadar, o lucrare divino-umană. Atunci când omul nu urmărește acest ideal, se produce dezechilibrul în ființa sa, iar această stare aduce mai întâi în suflet suferința care, accentuându-se în timp, poate să producă somatizări. Omul are chemarea de a răspunde iubirii divine prin propria-i iubire, căutând să restabilească comuniunea cu Dumnezeu, prin întâlnirea cu Dumnezeu, dezvoltând astfel o relație vivificatoare cu Acesta. În acest proces, așa cum Dumnezeu este angrenat în mod deplin pentru fiecare om, se cere și omului o angrenare plenară, atât trupească, cât și sufletească. Omului deplin, trup și suflet îi este adresat îndemnul spre a contribui la restabilirea comuniunii cu Dumnezeu. Prin abordarea unei vieți departe de Dumnezeu, căutând doar satisfacerea plăcerilor efemere, viața scurgându-se fără un scop transcendent, conturată pe concepțiile nihiliste, omul se desfigurează, pierde

demnitatea cu care Dumnezeu l-a cinstit, și anume aceea de a fi unificator între lumea văzută și cea nevăzută, iar astfel, lipsit de apa limpede a harului, pierde încet darul sănătății cu care Dumnezeu l-a înzestrat.

Lucrarea de față își propune să evidențieze o realitate cu profunde implicații în societatea contemporană, relația de cauzalitate existentă între păcat și boală, încercând să identificăm remedii pentru omul contemporan, descoperind care este trăirea autentică a omului pentru a se bucura aici de sănătate, iar în veșnicie de împreună locuirea cu Hristos în Împărăția Cerurilor. În lucrarea mea voi încerca să cercetez în paralel viziunea despre suferință și boală, precum și atitudinea cu privire la acestea, în teologie și medicină. Din cauza faptului că cele două domenii de cercetare sunt foarte vaste, prin lucrarea de față ne dorim a face doar câțiva pași temerari în sfera de relaționare dintre acestea, întrucât nu am putut identifica cercetări interdisciplinare, din perspectiva morală, între cele două domenii de cercetare, lipsind cercetările obiective ale domeniului medical, fundamentate pe date cuantificabile.

Un studiu mai amplu pe această temă consider că este necesar și de actualitate, pentru că putem constata cum, numărul bolnavilor din spitale crește, exponențial cu creșterea laxității religioase și a încrederii în Dumnezeu. Nu în sensul lipsei credinței în Dumnezeu ca entitate transcendentă aflată departe de realitățile zilnice ale oamenilor, ci slăbirea credinței, manifestată prin lipsa unei angajări depline în trăirea ei. Lumea devine tot mai secularizată. Adesea credința și relația cu Dumnezeu, pentru omul contemporan, se găsește pe un plan secundar, omul înțelegând viața creștină în mod dual: un timp când sunt cu Dumnezeu (frecventarea Bisericii; rugăciunea personală), iar în rest cu lumea sau chiar înstrăinându-se total de Dumnezeu (atei; areligioși). Asumarea demersurilor de cercetare aduc cu ele și sarcina grea a parcurgerii unei vaste și profunde bibliografii interdisciplinare: de la izvoare biblice, la tradiția Bisericii păstrată în Filocalie, consultând și o amplă bibliografie din domeniul medicinei, multe date din domeniul medical fiind identificate în bibliografie străină, netradusă încă în limba română.

Prin demersul meu de cercetare s-a intenționat evidențierea relației cauzale între păcat și bolile fizice; raportul sănătos între teologie și medicină, precum și care este calea pe care omul este necesar să o urmeze pentru a restabili sau păstra starea de sănătate atât în trupul, cât și în sufletul său. Lucrarea este structurată în trei capitole care împreună constituie un manual de conduită morală pentru omul suferind, dar nu numai. *Primul capitol* aduce în lumină aspecte de antropologie definitorii pentru tema propusă ca ipoteză, descoperind că omul s-a bucurat de o stare plenară de sănătate în grădina Edenului,

stare dăruită de Dumnezeu și menținută printr-o armonizare deplină între voința liberă a omului, în conformarea spre primirea vieții de iubire, îndreptată de Dumnezeu către el. Totodată, prezintă efectele ființiale produse de păcatul lapsarian, printre care se numără suferința, boala și moartea. Cel de *al doilea capitol* așază în paralel viziunea medicală și teologică asupra stării de sănătate și de boală, descoperind că autentica lucrare terapeutică a ființei umane trebuie să integreze preotul, medicul și psihologul, cei din urmă având o viață spiritual - morală vie, hrănită din lucrările sfințitoare, împlinite de Duhul Sfânt, în Biserică. *Ultimul capitol* expune date provenite din cercetări medicale, care confirmă că anumite practici care definesc viața morală a membrilor Ecclesiei, influențează starea de sănătate a organismului uman și longevitatea, aducând, totodată, argumente scripturistice și patristice care atestă că practicile care țin de viața spiritual - morală descrise în acest capitol, reprezintă firescul vieții creștin ortodoxe. Evocarea acestora constituie un îndemn spre un reviriment spiritual, conturat de jaloanele practicilor descrise, adresat omului contemporan, descoperind valențele terapeutice ale aprofundării și trăirii unei vieți morale autentice. Acestea considerăm că au o importanță crucială pentru realitățile pe care le trăiește omul contemporan, dezorientat, prin pierderea reperelor vieții sale, descurajat, plin de sine, dar tot mai gol de Dumnezeu, înstrăinat printr-o pibegie de bunăvoie într-un pustiu existențial, având o gândire tot mai rațională, în care lumina credinței ajunge tot mai greu, opacizat în raport cu decriptarea tainelor lui Dumnezeu, manifestate în firescul existenței sale. Însă și pentru acest om, încă strălucește pe cer Steaua Polară, iar calea spre liman, adesea înfățișându-se a fi suferința, care poate transfigura ființial pe om.

Încadrarea lucrării într-un domeniu tematic

Ținând cont de domeniul tematic ales, *Teologie morală*, am selectat ca idei morale pe care le-am abordat: păcatul lapsarian, raportul dintre har și libertate, primirea Euharistiei, simbioza dintre viața eclesială, fundamentată pe împlinirea legilor morale, și viața socială a creștinului și viața de rugăciune. Cele enumerate sunt idei care aparțin domeniului ales, Teologie morală, fiind teme de referință în acest topos teologic. În lucrarea de față, acestea se interferează cu Spiritualitatea, Patristica, Mistica, Dogmatica, tangențial și cu Teologia istorică. Întrucât cercetarea se pretează a se situa la interferența dintre universul teologic și cel medical, în lucrare pot fi identificate fragmente care se regăsesc în

domenii medicale precum Genetica, Neuroteologia, Neuroștiințele, Cardiologia, încercând a oferi o viziune holistică asupra teraputicii ființei umane. În cuprinsul filelor lucrării se poate observa o abordare multidisciplinară atât teologică, cât și medicală, ceea ce conferă ideilor argumentate, precum și tezei în ansamblu, suport în demonstrarea ipotezei prin care este edificată o adevărată teologie experiențială.

Motivația unei cercetări interdisciplinare în domeniile teologic și medical constă în dorința de a promova o abordare holistică a procesului terapeutic, care devine tot mai rar întâlnită în lumea medicală contemporană, dominată de influențe raționaliste puternice. Scopul este de a demonstra că aceste două ramuri ale cunoașterii nu se exclud reciproc, ci se completează și se potențează reciproc, având în vedere că aspectele spirituale și religioase pot juca un rol semnificativ în vindecarea și îngrijirea pacienților. În plus, se urmărește și identificarea și interpretarea teologică a unor descoperiri științifice relevante, pentru a înțelege mai profund implicațiile lor asupra vieții umane și a condiției umane în general.

Atunci când un creștin se confruntă cu informații din domeniul științific, este adesea predispus să simtă îndoială. Prin urmare, este esențial ca mai ales teologii să se angajeze în studiul unei interdisciplinarități între teologie și știință. Această abordare le permite să ofere răspunsuri adecvate și argumentate celor care se confruntă cu dileme, cum ar fi cum să reconcilieze învățătura Bisericii care propovăduiește pe Dumnezeu ca fiind Ființa care a creat întreaga lume, și pe om, din iubire, fiind Binele absolut și Iubirea pleneră, și totuși îngăduie ca, ființele create de către El să experimenteze degradarea fizică, suferința, boala, moartea. Trebuie menționat că, cercetarea de față nu își propune să ofere o conciliere exhaustivă între domeniul teologic și medical, fiind doar o nouă pistă de lansare spre alte cercetări care pot identifica, pornind de la noile descoperiri medicale, argumente spre reafirmarea firescului vieții umane ca fiind viața hristocentrică, singura viață care poate conferi omului bucurie autentică, viață hrănită în comuniune cu Trupul Tainic al lui Hristos: Biserica.

Scopul și obiectivele generale ale lucrării

Radiografiind societatea contemporană, cu ușurință pot fi identificate tendințe globalizante, relativizante și secularizante, care tind, și uneori presează chiar, a fi acceptate ca firesc nu doar al vieții

omului, ci și al Bisericii. Totodată, lumea în viteză în care trăim, imprimă aceeași dorință de împlinire rapidă și a năzuințelor sufletești. Ori această rapiditate nu poate să conducă spre o trăire autentică a credinței, întrucât o relație interpersonală vie solicită spre a fi întărită tihnă și timp, rapiditatea putând da naștere doar, cel mult, unor sentimente, iar acestea, unei credințe sentimentale. Situațiile dificile reconfigurează traseul vieții umane. O astfel de situație este și experiența suferinței. În suferință omul se descoperă în mod autentic. Trăind conștient scurgerea clipelor, în suferință primește suficientă motivație, la care încuviințează cu propria libertate, spre o reală transformare ființială. Într-o lume a falsului și a falsității, în care sunt tot mai prezente suferința și bolile, nevoia de autenticitate este acută. Cu atât mai mult această nevoie este identificată în viața spirituală. În această ordine de idei, scopul principal al lucrării îl constituie revelarea, înaintea omului contemporan, a unor principii morale, identificate în spiritualitatea isihastă, care pot configura omului, prin asumarea lor, un nou traseu existențial fundamentat pe creșterea spiritual – morală. Acest drum conduce spre dobândirea stării de sănătate ființială, identificată în spiritualitatea creștină cu atingerea desăvârșirii, întrucât dacă trupul experiază moartea, fiind vindecabil sau nu, sufletul este întotdeauna vindecabil. Ținând cont de cele enunțate, obiectivul propus în *primul capitol* al lucrării îl constituie o expunere, pe fundamente istorice, moral-eclesiale și sociale a elementelor de antropologie. Acestea ne vor ajuta în identificarea izvoarelor suferinței, a degradării ființiale, a bolilor și a morții pe care omul le resimte în decursul vieții în persoana sa.

Obiectivele pe care ne propunem să le argumentăm în cuprinsul *celui de al doilea capitol* sunt multiple. Un prim obiectiv îl constituie expunerea viziunii și abordării ființei umane, a suferințelor și a bolilor, pe de o parte, din prisma domeniului de cercetare medical, iar pe de altă parte, din prisma teologiei, aspecte care determină abordarea actului terapeutic al ființei umane cuprinsă de suferințe. Un alt obiectiv îl constituie decriptarea rostului spiritual pe care îl are suferința, în devenirea temporală a omului. De asemenea, vom realiza o analiză a unor texte relevante, provenite din izvoarele credinței, care descoperă care ar putea fi o abordare a suferinței, pentru un creștin, conformă cu normele morale statornicite în decursul existenței bimilenare a Trupului Tainic al Bisericii, norme prin care omul se poate așeza pe calea conductoare spre vindecare. Un alt obiectiv propus în cel de al doilea capitol este descoperirea relației de cauzalitate între alegerea unei vieți de cultivare a patimilor și nașterea suferinței în om.

În ultimul capitol al lucrării, obiectivul principal îl constituie argumentarea faptului că o viață conformată rigorilor credinței creștine poate constitui o cale de reabilitare a stării de sănătate sufletești și trupești. În debutul capitolului este întărită ideea conform căreia practicile definitorii pentru curentul eclesial al isihasmului contribuie la menținerea și restabilirea stării de sănătate bio-psiho-emoțională. Capitolul continuă prin susținerea ideii potrivit căreia omul întreg este conformat a fi un Potir purtător al lui Hristos, pentru a menține viața în trupul și sufletul său după cădere, în veacurile istoriei, prin împărtășirea continuă omul primind viață prisositoare, din Viața Hristos. Euharistia este pentru om și merinde pe calea dobândirii Împărăției celei Cerești. Capitolul se încheie cu reiterarea și reliefaarea principiilor morale creștine ca firesc existențial pentru omul contemporan

Stadiul cercetării

În actul vindecării, omul trebuie abordat într-un mod holistic, integrând atât dimensiunea fizică, cât și dimensiunea spirituală. O astfel de abordare interdisciplinară, din bibliografia studiată, se regăsește în lucrări de specialitate teologică, fiind întâlnită însă destul de sporadic în lucrări provenite sub forma rezultatelor cercetărilor medicale actuale. Noutatea lucrării de față o constituie punerea în simbioză a unor cercetări recente din domenii ale medicinei, precum: genetică, neurologie, cardiologie, nutriție, cu practici caracteristice viețuirii creștine. Acestea demonstrează că practicile isihaste dobândesc importante valențe medicale, confirmând că viața morală, încurajată și modelată în Biserică, prin participare la viața acesteia, constituie un important imbold favorabil păstrării sau restabilirii stării de sănătate.

Fiind o cercetare aflată la interferența dintre două universuri științifice, cel medical și cel teologic, a fost necesară consultarea unei vaste bibliografii provenind din cele două domenii ale cercetării. Vom menționa doar autorii ale căror scrieri au contribuit semnificativ la argumentarea prezentată, atât în context național, cât și internațional. Deoarece lucrarea nu își propune să adopte o abordare interconfesională, am investigat în special autorii din spațiul ortodox. În limba română, în afară de o bogată bibliografie de lucrări traduse din alte limbi, găsim și contribuții ale unor autori români. Revelatoare pentru implicațiile antropologice prezentate, au fost lucrările: Irineu POP, *Chipul lui Hristos în viața morală a creștinului*, carte care oferă o expunere aprofundată a învățaturii de credință ortodoxă asupra antropologiei, încurajând pe creștin spre a asuma, ca pe o chemare adresată

personal, realizarea înălțării morale a ființei integrale, de la demnitatea de a fi chip al lui Hristos, spre a ajunge la asemănarea cu El. Acest proces este împlinit sub cupola Bisericii, prin lucrarea harului Sfințitor, împărtășit omului prin Sfintele Taine. O altă lucrare relevantă pentru subiectul tratat o reprezintă lucrarea, apărută în două volume, a Diaconului Adrian Sorin MIHALACHE: *Lumina Celui nevăzut: o privire teologică în raționalitatea creației și teoriile științifice recente despre Univers*, lucrare care pune în paralel descoperiri științifice provenite din lumea medicală, cu adevărurile cuprinse și expuse în Izvoarele Credinței, care continuă a fi actuale, și pentru omul contemporan. De asemenea, o lucrare apărută ca rod al unei minuțioase cercetări științifice, având ca obiectiv oferirea unui răspuns creștin cu privire la argumentele evocate de către cercetătorii care susțin teoria evoluționistă, este lucrarea care poartă ca titlu interogația care a motivat întreaga cercetare științifică: *Are evoluționismul dovezi științifice?* a cărei autor este Ioan Bute.

Din lucrările teologice occidentale, care au fost traduse și în teologia românească, o carte importantă pentru lucrarea de față este *Sfinții Părinți despre originile și destinul omului*, de Alexandros Kalomiros. Din cercetările noastre, considerăm că Serghei Bulgakov este cel care a elaborat o cercetare echilibrată asupra relației dintre evoluție și adevărurile Scripturii referitoare la creație, în lucrarea *Mireasa Mielului*. În această lucrare, Bulgakov susține, pe de o parte, faptele prezentate în *Cartea Facerea*, dar, pe de altă parte, recunoaște și o „veridicitate aproximativă și relativă” a descrierii științifice cu privire la evoluția lumii.

Dintre lucrările provenite din universul cercetărilor medicale semnificative pentru elaborarea lucrării de față sunt: *Miracolul telomerilor*, care aparține Doctorului Elisabeth BLACKBURN. Aceasta analizează din perspectivă medicală, efectul anumitor deprinderi și practici, asupra lungimii și calității vieții. Totuși, perspectiva spirituală este foarte vag tratată. Numeroase studii, efectuate în centre universitare de renume precum Oxford, Cambridge sau University of California, care se regăsesc în bibliografia cărții menționate, confirmă practici spirituale care însoțesc și potențază procesul vindecării.

În teologia românească sunt cunoscute cercetările interdisciplinare ale Diaconului Adrian Sorin Mihalache, cuprinse în cartea *Ești ceea ce trăiești*, în care pune în evidență date recente din neuroștiință, care confirmă practici de mult intrate în viața Bisericii, prin tezaurul filocalic. O teologie morală aplicată persoanelor aflate în suferință ne prezintă în cărțile și studiile sale și Doctorul Bogdan Chiorean, precum și colecția îngrijită de către el, *Medicii și Biserica*. Din domeniul medical, deși

apariții timide în raport cu vastul univers al cercetării medicale, se remarcă Doctorul Pavel Chirilă care, în scrierile sale, conturează realitatea faptului că angrenarea în trăirea integrală a credinței este fundamentală în menținerea sau restabilirea sănătății. Dintre lucrările care îi aparțin, menționăm cărțile: *Vindecarea; Meditații la medicina biblică*, precum și *Psihologia în textele Sfinților Părinți*. O altă lucrare importantă, provenită de la un „apologet” al practicii postului, dar care aparține mediului medical, Doctorul Floarea Damaschin, care, în lucrarea *Prețul vindecării*, aduce solide argumente în favoarea postului creștin.

Din teologia străină menționăm autorii Konstantin V. Zorin, cu lucrările: *Alinarea suferințelor trupești prin mijloace duhovnicești; Pași spre însănătoșire: Scoală-te și umblă*. Un teolog marcant pentru problematica suferinței, a bolilor, precum și pentru identificarea unui sens profund, acceptabil pentru om al acesteia, este teologul Jean Claude Larchete. Din vasta sa operă menționăm: *Semnificația trupului în Ortodoxie; Teologia bolii; Creștinul în fața bolii, suferinței și a morții; Terapeutica bolilor spirituale; Terapeutica bolilor mintale*. O altă operă semnificativă pentru lucrarea de față este *Corpul Slăvit – fenomenologie practică pornind de la Filocalie și Părinții Bisericii*, care aparține lui Natalie Depraz. Nu în ultimul rând, un autor care a exprimat prin scrierile sale, preocuparea cu privire la interconținerea dintre suflet și trup, este Ierarhul Ierotheos Vlachos. Din scrierile sale amintim cărțile *Psihoterapia Ortodoxă*, precum și *Boala și tămăduirea sufletului în tradiția ortodoxă*.

Ceea ce constituie ineditul lucrării de față, este valorificarea unor cercetări realizate în Statele Unite, în domeniul neuro-imagisticii, care confirmă interrelaționarea dintre starea fizică trăită de om și o serie de practici spirituale, dintre care, în lucrarea noastră am selectat cele care se regăsesc și în spiritualitatea ortodoxă. Autorul care a coordonat aceste cercetări, medicul psihiatru Harold G. Koenig, a arătat un interes deosebit acestei relații, cercetările sale întinzându-se pe o perioadă de peste două decenii. Dintre volumele coordonate de către el, pe care le-am studiat pentru elaborarea lucrării de față, enumerăm: *Spirituality in patient care; The link between Religion and Health: Psychoneuroimmunology and the Faith Factor*. Cele mai marcate cercetări ale autorului sus menționat sunt volumele *The handbook of Spirituality, Religion, and Mental Health*, precum și *Religion and Spirituality in Psychiatry*.

Metodologia de cercetare

Medicina contemporană ne oferă o perspectivă detaliată asupra vieții și a umanității sub semnul evoluției speciilor. Pornind de la această constatare, ne propunem să analizăm relațiile posibile între această viziune a lumii, derivată exclusiv din interpretarea cunoștințelor științifice actuale, exprimată prin diferite opinii de natură filosofică, și abordarea teologică, care se bazează pe învățăturile biblice despre creație. Această analiză ne va conduce în cele din urmă la o reflecție de natură antropologică.

Continuând aceste reflecții, vom explora în paralel, perspectivele medicale și teologice cu privire la boală și suferință, pentru a identifica specificitatea fiecărui domeniu de cercetare. Metoda de cercetare utilizată în această lucrare este una comprehensivă și integrativă, care încearcă să ofere o înțelegere profundă și echilibrată a relației dintre sănătatea fizică, psihologică și spirituală a omului. Prin combinarea analizei teologice și medicale, lucrarea își propune să demonstreze că abordarea holistică a sănătății este nu doar posibilă, ci și esențială pentru o viață autentică și împlinită, în consonanță cu principiile morale și spirituale creștine. În lucrare vom urmări susținerea și argumentarea, cu dovezi atât medicale, cât mai ales teologice, a unui model de terapie holistică, integrativă, care împletește grija față de trup, cu grija față de suflet, având ca scop conducerea omului spre adevărata stare de sănătate, identificată în tradiția Bisericii a fi starea de îndumnezeire.

Limitele cercetării

O limită importantă în cercetarea întreprinsă o constituie necunoașterea aprofundată a cunoștințelor provenite din domeniul medical, lipsa studiilor medicale care au constituit o piedică în contactul cu cadre medicale prin intermediul cărora să poată fi întreprinsă o cercetare bazată pe studii de caz. Pentru viitoare cercetări aflate la confluența celor două domenii de cercetare consider imperios necesar dialogul între reprezentanții medicinei și ai teologiei. Cu toate acestea cursivitatea teologică a lucrării nu a suferit întrucât au fost identificate astfel de cercetări în lucrări de specialitate din literatura medicală străină care pot constitui argumente solide pentru ipotezele evocate. Totuși consider că ar fi importantă o cercetare de acest gen, întrucât lucrarea se adresează mediului românesc, având drept subiecți persoane care provin din rândul populației române și mai specific din rândul creștinilor

ortodocși români întrucât fiecare popor are anumite particularități culturale, sociale și religioase. Cercetările medicale folosite în lucrare nu au vizat aceste aspecte.

Prezentarea cuprinsului lucrării (în extenso)

LISTĂ DE ABREVIERI.....	2
INTRODUCERE.....	3
I. OMUL – CUNUNA CREAȚIEI DUMNEZEIEȘTI.....	12
I. 1. Crearea lumii.....	13
I. 1. 1. Starea paradisiacă.....	15
I. 1. 2. Pomul vieții și al cunoașterii.....	20
I. 1. 3. Omul, suveran al creației.....	21
I. 2. Raportul om – lume - Dumnezeu.....	26
I. 2. 1. De la chip la asemănare.....	33
I. 2. 2. Păcatul strămoșesc.....	37
I. 2. 3. Consecințele păcatului.....	41
I. 3. „Hainele de piele”.....	44
I. 3. 1. Libertatea.....	49
I. 3. 2. Iisus Hristos: Mântuitor, Răscumpărător și Model.....	54
I. 3. 3. Pofa trupului, pofa ochilor și trufia vieții.....	60
Concluzii.....	65
II. SĂNĂTATEA ȘI BOALA ÎN CONCEPȚIA CREȘTINĂ. RELAȚIA CAUZALĂ ÎNTRE PĂCAT ȘI BOALĂ.....	67
II. 1. Suferința umană: noțiunea de boală și sănătate în medicină și teologie.....	72
II. 1. 1. Boala și sănătatea din perspectivă medicală.....	81
II. 1. 2. Boala și sănătatea din perspectivă teologică.....	95
II. 1. 3. Rostul spiritual al suferinței.....	106
II. 2. Incursiune terapeutică în Izvoarele Credinței.....	114
II. 2. 1. Boala în Sfânta Scriptură.....	116
II. 2. 2. Boala în Sfânta Tradiție.....	123
II. 2. 3. Sufletul și trupul menite învierii.....	129
II. 3. Relația cauzală între păcat și boală.....	138
II. 3. 1. Păcatul: „cancerul” sufletului.....	151

II. 3. 2. Sufletul și taina vindecării.....	155
II. 3. 3. Trupul, Templu al Duhului Sfânt.....	161
Concluzii.....	168
III. VIEȚUIREA CREȘTINĂ, CALEA RESTABILIRII SĂNĂTĂȚII TRUPEȘTI ȘI SUFLETEȘTI	171
III. 1. Isihasmul și vindecarea omului.....	174
III. 1. 1. Etimologie și istoricitate.....	176
III. 1. 2. Genetică și spiritualitate.....	177
III. 1. 3. Viețuirea isihastă.....	180
III. 2. Biserica, comunitate terapeutică și mediu al desăvârșirii.....	202
III. 2. 1. Postul, calea sănătății. Perspective medicale și duhovnicești.....	207
III. 2. 2. Trupul – Potir Hristic. Sfânta Euharistie, izvorul infinitelor daruri.....	214
III. 2. 3. Omul contemporan și restabilirea sănătății.....	230
Concluzii.....	235
CONCLUZII FINALE.....	237
BIBLIOGRAFIE.....	241

BIBLIOGRAFIE

I. LITERATURĂ PRIMARĂ (IZVOARE)

1. BIBLIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ, tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001.
2. *** *Aghiasmatar*, București, Editura IBMBOR, 2016.
3. *** *Liturghier*, București, Editura IBMBOR, 2012.
4. *** *Octoih Mic*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2002.
5. *** *Triod*, București, Editura IBMBOR, 2010.
6. Sfântul ANASTASIE DE SINAI, *Întrebări și răspunsuri la diferite capitole*, 143, P.G. 89, 796.
7. Sfântul ANTONIE CEL MARE, *Calea lucrării lăuntrice. Despre rugăciunea lui Iisus și harul dumnezeiesc*, Sfântul Munte Athos, non edit., 2002.
8. Sfântul ANTONIE CEL MARE, *Învățăături despre viața morală a oamenilor și despre buna purtare*, în românește de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 2003.
9. Sfântul ATANASIE CEL MARE, *Cuvânt împotriva elinilor*, în românește de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 1987.
10. Sfântul ATANASIE CEL MARE, *Scrieri. Partea întâi*, traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, în col. PSB, vol. 15, București, Editura IBMBOR, 1987.
11. Sfântul ATANASIE CEL MARE, *Scrieri. Partea a doua*, traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, în col. PSB, Vol 16, București, Editura IBMBOR, 1988.
12. Fericitul AUGUSTIN, *Confessiones / Mărturisiri*, traducere și indice de Nicolae Barbu, Ediția a II-a, București, Editura IBMBOR, 1994.
13. Sfântul AUGUSTIN DE HYPONNA, *Confessiones = Confesiuni* (ediție bilingvă); traducere din limba latină, introducere, note și comentarii de Eugen Munteanu, București, Editura Humanitas, 2018.
14. Sfântul BRANCEANINOV IGNATIE, *Tâlcuiri la Patericul egiptean*, traducere de Gheorghe Roșca, București, Editura Anastasia, 1996.

15. Sfântul CABASILA NICOLAE, *Despre viața în Hristos*, traducere și note de Teodor Bodogae, București, Editura IBMBOR, 2009.
16. Sfântul CABASILA NICOLAE, *Explicări la dumnezeiasca Liturghie. Scrieri II*, traducere și studiu introductiv de Ioan I. Ică jr., Sibiu, Editura Deisis, 2014.
17. Sfântul CABASILA NICOLAE, *Tâlcuirea dumnezeieștii Liturghii și despre viața în Hristos*, traducere de Nicolae Dura, București, Editura Arhiepiscopiei Bucureștilor, 1989.
18. Sfântul CALIST PATRIARHUL, *Capete care au lipsit despre rugăciune*, în Filocalia, Vol. VIII, trad. Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 2008.
19. Sfântul CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Comentariu la Epistola către Romani 5, 15*, în românește de Simeon Catrinoiu, București, Editura Agaton, 2016.
20. Sfântul CHIRIL AL Alexandriei, *Scrieri. Partea Întâi*, în PSB, Vol. 38, traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 1991.
21. Sfântul CHIRIL AL ALEXANDRIEI, *Scrieri. Partea a treia*, traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, în PSB, Vol. 41, București, Editura IBMBOR, 2006.
22. Sfântul CHIRIL AL IERUSALIMULUI, *Cateheze mistagogice*, traducere de Dumitru Fecioru, București, Editura IBMBOR, 2003.
23. Sfântul CIPRIAN, *Despre folosul răbdării*, traducere de Vasile Goraș, în vol. *Antologie din Scrierile Părinților Latini*, București, Editura Anastasia, 2000.
24. Sfântul DIADOH AL FOTICEII, *Cuvânt ascetic despre viața morală despre cunoștință și despre dreapta socoteală duhovnicească*, în Filocalia, Vol. I, traducere Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 2008.
25. Sfântul GRIGORIE CEL MARE, *Dialoguri despre moarte*, în românește de George Bogdan Țâra, Timișoara, Editura Amarcord, 1998.
26. Sfântul GRIGORIE DE NAZIANZ, *Cele cinci cuvântări teologice*, în traducere românească de Gheorghe Tilea, București, Editura Apa Vieții, 2019.
27. Sfântul GRIGORIE DE NAZIANZ, *Opere dogmatice*, traducere de Gheorghe Tilea, București, Editura Herald, 2002.
28. Sfântul GRIGORIE DE NYSSA, *Despre suflet și înviere. Despre învățătura creștină*, traducere de Grigore Teodorescu, București, Editura Herald, 2020.

29. Sfântul GRIGORIE DE NYSSA, *Marele Cuvânt Catehetic*, traducere de Grigorie Teodorescu, București, Editura Sophia, 1998.
30. Sfântul GRIGORIE DE NYSSA, *Opt omilii la Fericiri*, în românește de Sandu Stoian, București, Editura Anastasia, 1999.
31. Sfântul GRIGORIE DE NYSSA, *Scrieri. Partea a doua: Scrieri exegetice, dogmatico-polemice și morale*, în PSB, vol. 30, traducere de Teodor Bodogae, București, Editura IBMBOR, 1998.
32. Sfântul GRIGORIE PALAMA, *O sută cincizeci de capete despre cunoștința naturală, despre cunoașterea lui Dumnezeu, despre viața morală și despre făptuire*, în Filocalia, Vol. VII, traducere de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 2013.
33. Sfântul GRIGORE PALAMA, *Omilii - ediție integrală*, traducere de Roger Coresciuc, Iași, Editura Doxologia, 2022.
34. Sfântul GRIGORIE PALAMA, *Scrieri II: Fecioara Maria și Petru Athonitul- prototipuri ale vieții isihaste și alte scrieri duhovnicești*, traducere de Ioan I. ICA jr, Sibiu, Editura Deisis, 2005.
35. Sfântul IOAN CASIAN, *Convorbiri duhovnicești*, în românește de David POPESCU, București, Editura IBMBOR, 2004.
36. Sfântul IOAN DAMASCHIN, *Despre cele două voințe în Hristos*, în românește de Olimp N. Căciulă, București, Editura Anastasia, 2004.
37. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Comentariu la I și II Timotei*, în românește de Teodosie Ploșteanu, București, Editura SOCEC, 1911.
38. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Cuvântări împotriva anomeilor. Către iudei*, traducere de Dumitru Fecioru, București, Editura IBMBOR, 2007.
39. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Despre post*, în românește de Dumitru Fecioru, București, Editura Basilica, 2019.
40. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Despre suferință și vindecare*, București, Editura Cuvântul Vieții, 2016.
41. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Predica de pe Munte*, Buzău, Editura Credința Strămoșească, 2010.
42. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Omiliile la statui*, traducere de Dumitru Fecioru, București, Editura IBMBOR, 2007.

43. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Problemele vieții*, în românește de Cristian Spătărelu, Galați, Editura Egumenița, 2007.
44. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Scrisori din exil. Către Olimpiada și cei rămași credincioși. Despre deprimare, suferință și Providență*, traducere de Ioan I. Ică jr., Sibiu, Editura Deisis, 2008.
45. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Scrieri. Partea întâi*, în PSB, vol. 21, traducere, introducere și note de Dumitru Fecioru, București, Editura IBMBOR, 1987.
46. Sfântul IOAN GURĂ DE AUR, *Scrieri. Partea a treia*, în PSB, vol. 23, traducere, introducere și note de Dumitru Fecioru, București, Editura IBMBOR, 1994.
47. Sfântul IOAN SCĂRARUL, *Înainte-privire asupra scării*, în Filocalia, Vol. IX, traducere de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 2008.
48. Sfântul IRINEU DE LYON, *Împotriva ereziilor, Vol. I*, traducere de Dorin Octavian Picioruș, București, Editura Teologie pentru azi, 2007.
49. Sfântul IRINEU DE LYON, *Împotriva ereziilor, Vol. II*, în românește de Dorin Octavian Picioruș, București, Editura Teologie pentru azi, 2007.
50. Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvânt către cei însingurați*, în românește de Ioan Ică jr., Sibiu, Editura Deisis, 2007.
51. Sfântul ISAAC SIRUL, *Cuvinte despre nevoiță*, în Filocalia, Vol. X, traducere de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 1981.
52. Sfântul ISIHIE SINAITUL, *Cuvânt despre trezvie și virtute*, în Filocalia, Vol. IV, traducere de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 2008.
53. Sfântul IUSTIN MARTIRUL, *Dialog cu iudeul Trifon*, în PSB, Vol. 2, București, Editura IBMBOR, 1980.
54. Sfântul LUCA AL CRIMEII, *Știință și religie*, în românește de Denis Chiriac, Iași, Editura Doxologia, 2018.
55. Sfântul MACARIE EGIPTEANUL, *21 de cuvântări despre mântuire*, în românește de Ioasaf POPA, București, Editura Luminătorii lumii, 2001.
56. Sfântul MACARIE EGIPTEANUL, *Scrieri I, Omilii duhovnicești*, în PSB, Vol. 34, traducere de Constantin Cornițescu, introducere și note de Nicolae Chițescu, București, Editura IBMBOR, 1992.

57. Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Ambigua*, în PSB, Vol. 80, traducere, introducere și note de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 1983.
58. Sfântul Maxim Mărturisitorul, *Capete despre dragoste*, în Filocalia, Vol II, trad. Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 2008.
59. Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Mystagogia. Cosmosul și sufletul, chipuri ale Bisericii*, traducere de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 2000.
60. Sfântul MAXIM MĂRTURISITORUL, *Răspunsuri către Talasie*, în Filocalia, Vol III, trad. Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 2009.
61. Sfântul MAXIM Mărturisitorul, *Scrieri. Partea a doua*, în PSB, Vol. 81, traducere introducere și note de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 1990.
62. Sfântul NICHITA STITHATUL, *Cele trei sute de capete despre făptuire, despre fire și despre cunoștință*, în Filocalia, Vol. VI, București, Editura IBMBOR, 2008.
63. Sfântul NICODIM AGHIORITUL, *Deasa împărtășire cu Preacuratele lui Hristos Taine*, Ediția a treia, traducere de Ștefan Zaharescu, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2017.
64. Sfântul PAISIE AGHIORITUL, *Cuvinte duhovnicești – cu durere și dragoste pentru omul contemporan, Vol. I*, traducere de Ștefan Nuțescu, București, Editura Evanghelistos, 2003.
65. Sfântul PAISIE AGHIORITUL, *Cuvinte duhovnicești – trezire duhovnicească, Vol. II*, traducere de Ștefan Nuțescu, București, Editura Evanghelistos, 2003.
66. Sfântul PAISIE AGHIORITUL, *Cuvinte duhovnicești – viața de familie, Vol. IV*, traducere de Ștefan Nuțescu, București, Editura Evanghelistos, 2003.
67. Sfântul PETRU DAMASCHIN, *Cuvintul XXIV : Despre simțirea inimii*, în Filocalia, Vol. V, traducere de Dumitru Stăniloae, București, Editura IBMBOR, 1976.
68. Sfântul SILUAN ATHONITUL, *Între iadul deznădejzii și iadul smereniei*, în românește de Ioan Ică și Ioan Ică jr., Sibiu, Editura Deisis, 1994.
69. Sfântul SOFRONIE SAHAROV, *Din viață și din Duh*, în românește de Rafail Noica, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 1998.
70. Sfântul SOFRONIE SAHAROV, *Rugăciunea - experiența Vieții Veșnice*, în românește de Ioan I Ică jr., Sibiu, Editura Deisis, 2001.
71. Sfântul TEODOR DE MOPSUESTIA, *Omilii catehetice*, în românește de Ion V. Paraschiv, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2008.

72. Sfântul TEODORET AL CIRULUI, *Tâlcuire la Epistola către Romani*, în românește de Ilarion Argatu, Iași, Editura Doxologia, 2020.
73. Sfântul TEOFAN ZĂVORÂTUL, *Boala și moartea*, în românește de Adrian și Xenia Tănăsescu, București, Editura Sophia, 2007.
74. Sfântul TEOFAN ZĂVORÂTUL, *Patericul Lavrei Sfântului Sava*, în românește de Adrian și Xenia Tănăsescu, București, Editura Apologeticum, 2006.
75. Sfântul TEOFAN ZĂVORÂTUL, *Sfaturi înțelepte*, traducere de Cristea Florentina, Galați, Editura Egumenița, 2003.
76. Sfântul TEOFIL AL ANTIOHIEI, *Trei cărți către Autolic*, în PSB, Vol. 2, traducere, introducere și note de Teodor Bodogae, București, Editura IBMBOR, 1980.
77. TERTULIAN, *Despre răbdare*, în PSB, Vol. 3, traducere de Nicolae Chițescu, Eliodor Constantinescu, Paul Papadopol și David Popescu, București, Editura IBMBOR, 1991.
78. Sfântul TIHON DIN ZADONSK, *Despre păcate. Despre adevăratul creștinim*, în românește de Adrian Tănăsescu Vlas, București, Editura Cartea Ortodoxă, 2006.
79. VARSANUFIE, *Scrisori duhovnicești*, în Filocalia, Vol. XI, traducere de Dumitru Stăniloae, Roman, Editura Episcopiei Romanului și Hușilor, 1990.
80. Sfântul VASILE CEL MARE, *Scrieri. Partea întâi*, în PSB, Vol. 17, traducere, introducere și note de Dumitru Fecioru, București, Editura IBMBOR, 1986.
81. Sfântul VASILE CEL MARE, *Scrieri. Partea a doua*, în PSB, Vol. 18, traducere, introducere și note de Iorgu D. Ivan, București, Editura IBMBOR, 1989.
82. Sfântul VASILE CEL MARE, *Scrieri. Partea a treia*, în PSB, Vol. 19, traducere, introducere și note de Teodor Bodogae și Constantin Cornițescu, București, Editura IBMBOR, 1988.
83. Sfântul VASILE CEL MARE, *Tâlcuire duhovnicească la Psalmi*, în românește de Dumitru Fecioru, București, Editura IBMBOR, 2000.
84. Sfântul VELIMIROVICI NICOLAE, *Convorbiri*, Editura Lodia, Moscova, 2001.

II. LITERATURĂ SECUNDARĂ

II.1. DICȚIONARE, ENCICLOPEDII, MANUALE

1. CARREZ, Maurice, MOREL, Francois, *Dicționar grec-român al Noului Testament*, traducere de Gheorghe Badea, București, Societatea Biblică Interconfesională din România, 1999.
2. Sfântul IOAN DAMASCHIN, *Dogmatica*, traducere, introducere și note de Dumitru Fecioru, București, Editura Apologeticum, 2004.
3. ÎNVĂȚĂTURĂ DE CREDINȚĂ CREȘTINĂ ORTODOXĂ, București, Editura IBMBOR, 1992.
4. LAMP,E Geoffrez, HUGO, William, *A patristic Greek Lexicon*, Oxford, Editura Clarendon press, 1961.
5. MARCU, Florin, *Marele dicționar de neologisme*, București, Editura Saeculum, 2000.
6. MCGUCKIN, John Anthony, *Dicționar de teologie patristică*, traducere din limba engleză de Dragoș Dâscă și Alin-Bogdan Mihăilescu, Ediție îngrijită de Dragoș Mîrșanu, Iași, Editura Doxologia, 2014.
7. MLADIN, †Nicolae, BUCEVSCHI Orest, PAVEL Constantin, ZĂGREAN Ioan, *Teologia Morală Ortodoxă, vol. I, Morala Generală*, Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2003.
8. MLADIN, †Nicolae, BUCEVSCHI Orest, PAVEL Constantin, ZĂGREAN Ioan, *Teologia Morală Ortodoxă, vol. II, Morala Specială*, Alba-Iulia, Editura Reîntregirea, 2003.
9. REMETE, George, *Dogmatica Ortodoxă*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2007.
10. SPIDLIK, Thomas, *Spiritualitatea Răsăritului creștin*, traducere de Ioan I Ică Jr. Sibiu, Editura Deisis, 1997.
11. STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă, Vol. I*, București, Editura IBMBOR, 2010.
12. STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă, Vol. II*, București, Editura IBMBOR, 2010.
13. STĂNILOAE, Dumitru, *Teologia dogmatică ortodoxă, Vol. III*, București, Editura IBMBOR, 2010.
14. *** *Dicționarul explicativ al limbii române* (Ediția a II-a revăzută și adăugită), București, Editura Univers Enciclopedic Gold, 2009.

II. 2. CĂRȚI ȘI MONOGRAFII

1. ABITBOL, Maurice M., *Let`s talk about death. Breaking through old traditions and looking for a new peaceful approach*, New York, Editura Spuyten Duyvil, 2008.

2. ACHIMESCU, Nicolae, *Religie, modernitate și postmodernitate*, București, Editura Trinitas, 2020.
3. ALEXIEV, Serafim, *Smerita cugetare. Tâlcuire la Rugăciunea lui Efreem Sirul*, traducere de Gheorghică Ciocoi, București, Editura Sophia, 2007.
4. AMEN, Daniel G., *Schimbă-ți mintea ca să te vindeci de tulburările emoționale*, în românește de Andreea Rosemaria Lutic, București, Editura Curtea Veche, 2012.
5. ANANIA, Valeriu, *Victor Papilian*, în „Rotonda plopilor aprinși”, București, Editura Florile dalbe, 1995.
6. ANDRU, Vasile, *Isihasmul sau meșteșugul liniștirii*, București, Editura Herald, 2010.
7. AVDEEV, Dmitri, *Când sufletul este bolnav*, în românește de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas, București, Editura Sofia, 2015.
8. AVDEEV, Dmitri, *De vorbă cu un psihiatru ortodox*, traducere de Adrian și Xenia Tănăsescu-Vlas, București, Editura Sophia, 2006.
9. AVDEEV, Dmitri, *Psihiatria pentru duhovnici*, traducere de Adrian Tănăsescu Vlas, București, Editura Sophia, 2011.
10. AXELROD, Robert, *The Evolution of Cooperation*, New York, Editura Basic Book, 1984.
11. BALCĂ, Nicolae, *Criza spirituală modernă și cauzele ei*, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1934.
12. BARBOUR, Ian G., *Când știința întâlnește religia. Adversare, străine sau partener?*, în românește de Victor Godeanu, București, Editura Curtea Veche, 2006.
13. BARRETT, Charles Kingsley, *The First Epistle to the Corinthians*, San Francisco, Editura Harper, 1968.
14. BAUMEISTER, R. F., TIERNEY J., *Voința, cea mai mare putere interioară*, București, Editura Paralela 45, 2020.
15. BEAUFILS, Dominique, *Credința ta te-a mântuit - o viziune ortodoxă asupra bolii și a morții*, traducere de Adrian Dinu, Iași, Editura Trinitas, 2009.
16. BLACKBURN, Elisabeth, EPEL Elissa, *Miracolul telomerilor, noua știință a păstrării tinereții*, în românește de Constantin Dumitru Palcus, București, Editura Lifestyle, 2017.
17. BLAGA, Lucian, *Poezii*, București, Editura pentru Literatură, 1962.
18. BLAGA, Lucian, *Trilogia culturii*, București, Editura Humanitas, 2011.

19. BOULOUMIÉ, Arlette, *Creație și maladie. Suferința, boala subordonează și stimulează creația*, traducere de Constantin Sfeatcu, prefață de Michel Tournier, București, Editura Artemis, 2006.
20. BRECK, John, *Darul sacru al vieții*, traducere de Irineu Pop, Cluj-Napoca, Editura Patmos, 2001.
21. BRECK, John, *Unde este Dumnezeu când avem nevoie de El?* Traducere de Ionuț Biliuță, Cluj-Napoca, Editura Patmos, 2005.
22. BRIA, Ion, *Liturghia după Liturghie: O tipologie a misiunii apostolice și mărturiei creștine azi*, București, Editura Athena, 1996.
23. BROK, Sebastian, *Efrem Sirul. Ochiul luminos. Imnele despre Paradis*, traducere de Mircea Lelciu, Sibiu, Editura Deisis, 1998.
24. BUCHIU, Ștefan, *Întrupare și unitate*, București, Editura Libra, 1997.
25. BUNGE, Gabriel, *Mânia și terapia ei după avva Evagrie Ponticul*, Sibiu, Editura Deisis, 1998.
26. BURGHARDT, Walter J., *Image of God in Man According to Cyril of Alexandria*, Woodstock, Editura Woodstock College Press, 1957.
27. CALLINICOS, Constantine, *The Foundation of the Faith: an in-depth explanation of the Eastern Orthodox Creed*, Scranton, Editura Christian Orthodox, 1975.
28. CAMPBELL, Colin, JACOBSON Howard, *Integral - regândind știința nutriției*, în românește de Florin Pieleanu, București, Editura Adevăr Divin, 2015.
29. CAMUS, Albert, *Străinul*, în românește de Daniela Nicolescu, Iași, Editura Polirom, 2019.
30. CARREL, Alexis, *Rugăciunea*, traducere de Pan Izverna, Timișoara, Editura Învierea, 1999.
31. CHIRILĂ, Pavel, *Conceptul de medicină creștină, volumul 1: Sfânta Scriptură citită de un medic ortodox*, București, Editura Christiana, 2001.
32. CHIRILĂ, Pavel, *Meditație la medicina biblică*, București, Editura Christiana, 1992.
33. CHIRILĂ, Pavel, *Vindecarea*, București, Editura Christiana, 2009.
34. CIOBOTEA, Daniel, *Comori ale Ortodoxiei. Explorări teologice în spiritualitatea liturgică și filocalică*, Iași, Editura Trinitas, 2007.
35. CIOBOTEA, Daniel, *Făclii de Înviere*, București, Editura Basilica, 2020.
36. CIORAN, Emil, *Lacrimi și sfinți*, București, Editura Humanitas, 1991.
37. CLEMENT, Olivier, *Rugăciunea lui Iisus*, în românește de Maria Cornelia Ică jr., București, Editura IBMBOR, 1997.

38. CLÉMENT, Olivier, *Trupul morții și al slavei*, traducere de Eugenia Vlad, București, Editura Christiana, 1996.
39. CONGAR, Yves, *Jésus Christ*, London, Editura Geoffrey Capman, 1966.
40. COVIC, Mircea, ȘTEFĂNESCU, Dragoș, SANDOVICI Ionel, *Genetica medicală*, București, Editura Polirom, 2011.
41. CRAINIC, Nichifor, *Nostalgia paradisului*, Iași, Editura Moldova, 1994.
42. CRAINIC, Nichifor, *Sfințenia - Împlinirea umanului (Curs de teologie mistică)*, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1993.
43. CRISTESCU, Grigore, *Prin Hristos la cultură*, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1927.
44. CUMINGS, Nathan, *Spiritual beliefs and the dying process: a report on a național survey*, Princeton, Editura George H. Gallup International Institute, 1997.
45. DAHLKE, Ruediger, *Boala ca șansă. Cum să descifrăm mesajul ascuns al bolii*, în românește de Daniela Ștefănescu, București, Editura Trei, 2008.
46. DAMASCHIN, Floarea, *Prețul vindecării*, Constanța, Editura Sfinții Martiri Brâncoveni, 2018.
47. DAMASIO, Antonio, *Eroarea lui Descartes*, București, Editura Humanitas, 2004.
48. DAMASIO, Antonio, *În căutarea lui Spinoza. Cum explică știința sentimentele?*, București, Editura Humanitas, 2010.
49. DAMASIO, Antonio, *The Feeling of What Happens: Body and Emotion in the Making of Consciousness*, New York, Editura Harcourt Brace, 1999.
50. DEPRAZ, Natalie, *Corpul slăvit – fenomenologie practică pornind de la Filocalie și Părinții Bisericii*, traducere de Maria-Cornelia Ică jr., Sibiu, Editura Deisis, 2022.
51. DEVER, Allan G E, *Epidemiology in Health Services Management*, Aspen, Editura ASPEN publication, 1984.
52. DIONISIATUL, Teoclit, *Dialoguri la Athos I. Monahismul aghioritic*, traducere de Ioan I. Ică, Sibiu, Editura Deisis, 1994.
53. DOSTOIEVSKI, Feodor Mihailov, *Demonii*, traducere de Nicolae Gane, București, Editura Polirom, 2012.
54. DUMITRESCU, Sorin, *Creația*, București, Editura Anastasia, 2003.
55. ELIADE, Mircea, *Istoria credințelor și a ideilor religioase, Vol. I*, București, Editura Polirom, 2011.

56. EVDOCHIMOV, Paul, *Iubirea nebună a lui Dumnezeu*, în românește de Răzvan Bucuroiu, București, Editura Anastasia, 1973.
57. EVDOKIMOV, Paul, *Vârstele vieții spirituale*, în limba română de Buga Ioan, București, Editura Sophia, 2019.
58. FERNEA, Vasile, *Suferințele omenești – cauze, explicații, foloase*, Târgu-Lăpuș, Editura Galaxia Gutenberg, 2005.
59. FLOREA, Petru, *Opera exegetică a Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Târgu-Mureș, Editura Academos, 1998.
60. GALERIU, Constantin, *Jertfă și răscumpărare*, București, Editura Parenesis, 2022.
61. GERVAȘ, Mathew, *Byzantine Aesthetics*, New York, Editura The Viking Press, 1963.
62. GHEORGHE, Ghelasia, *Isihasm. Dialog în Absolut*, București, Editura Axis Mundi, 1992.
63. GHIBU, Onisifor, *Pe baricadele vieții*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 1981.
64. GOLEMAN, Daniel, *Emoții vindecătoare*, București, Editura Curtea Veche, 2008.
65. GROSU, Eugenia, *Tainele creierului uman*, București, Editura Albatros, 1981.
66. HAKIM, Chishti, *The Traditional Healer's Handbook*, Vermont, Editura Healing Arts Press, 1988.
67. HAUSHERR, Irene, *Plânsul și străpungerea inimii la Părinții răsăriteni, ediția a II-a*, traducere Mihai Vladimirescu, Sibiu, Editura Deisis, 2009.
68. IOANNIKIOS, Arhimandritul, *Patericul Athonit*, traducere de Anca Dobrin, Bacău, Editura Buna Vestire, 2000.
69. JOMPAN, Afilon, *Medicina familiei*, Timișoara, Editura Eurostampa, 2007.
70. KAFSOKALIVITUL, Porfirie, *Antologie de sfaturi și îndrumări*, traducere de Sorina Munteanu, Bacău, Editura Bunavestire, 2009.
71. KERNBACH, Victor, *Biserica în involuție*, București, Editura Politică, 1984.
72. KIELBURGER, Craig, KIELBURGER Marc, *Me to We. Finding Meaning in Material World*, Ontario, Editura John Wiley, 2007.
73. KOENIG, Harold G., MC’CULLOUGH Michael E., LARSON David B., *Handbook of Religion and Health*, Oxford, Editura Oxford University Press, 2012.
74. KOLB, Bryan; WHISHAW, Ian Q., *An Introduction to Brain and Behavior*, Duffield, Editura Worth Publishers, 2019.

75. KOVALEVSKY, Jean, *Taina originilor*, în românește de Dora Mezdrea, Sibiu, Editura Anastasia, 1996.
76. KRAIOPOULOS, Simeon, *Adame, unde ești?*, în românește de Victor Manolache, București, Editura Bizantină, 2008.
77. KÜBLER-ROSS, Elisabeth, *Despre moarte și a muri*, în românește de Mihail Pirușcă, București, Editura Elena Francisc Publishing, 2008.
78. LARCHET, Jean-Claude, *Creștinul în fața bolii, suferinței și a morții*, traducere de Marinela Bojin, București, Editura Sofia, 2015.
79. LARCHET, Jean-Claude, *Teologia Bolii*, în românește de Vasile Mihoc, Sibiu, Editura Oastea Domnului, 1997.
80. LARCHET, Jean-Claude, *Terapeutică bolilor spirituale*, în românește de Marinela Bojin, București, Editura Sofia, 2006.
81. LARCHET, Jean-Claude, *Semnificația trupului în Ortodoxie*, traducere de Monahia Antonia, București, Editura Basilica, 2010.
82. LARCHET, Jean Claude, *Tradiția ortodoxă despre viața de după moarte*, în românește de Marinela Bojin, București, Editura Sophia, 2006.
83. LARCHET, Jean Claude, *Viața sacramentală*, traducere de Marinela Bojin, București, Editura Basilica, 2015.
84. LEDOUX, J., *The Emotional Brain*, New York, Editura Simon & Schuster, 1998.
85. LOSSKY, Vladimir, *Teologia Dogmatică*, în românește de Cristian Galeriu, Sibiu, Editura Anastasia, 2014.
86. LOSSKY, Vladimir, *Vederea lui Dumnezeu*, în românește de Remus Rus, Sibiu, Editura Deisis, 1995.
87. LOWN, Bernard, *Arta pierdută a vindecării*, în românește de Sanda Tasula, București, Editura Științelor Medicale, 2008.
88. LUNGULESCU, I.M., *Energia spirituală*, Râmnicu Vâlcea, Editura Anastasiu și Petrescu, 1931.
89. MARGA, Andrei, *Religia în era globalizării*, Cluj-Napoca, Editura Fundației pentru Studii Europene, 2003.
90. MCGRATH, Alister, *Suffering*, Hachette, Editura Hodder and Stoughton, 1992.

91. MEYENDORFF, John, *Sfântul Grigorie Palamas și mistica ortodoxă*, în românește de Angela Pagu, București, Editura Humanitas, 2007.
92. MEYENDORFF, John, *The Oxford Dictionary of Byzantium*, vol. II, Oxford, Editura The Oxford University Press, 1994.
93. MEYENDORFF, Paul, *Taina Sfântului Maslu*, în românește de Cezar Login, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2011.
94. MIHALACHE, Adrian Sorin, *Ești ceea ce trăiești*, București, Editura Trinitas, 2017.
95. MIHALACHE, Adrian Sorin, *Lumina Celui nevăzut: o privire teologică în raționalitatea creației și teoriile științifice recente despre Univers*, Vol. I, București, Editura Basilica, 2016.
96. MIHALACHE, Adrian Sorin, *Lumina Celui nevăzut: o privire teologică în raționalitatea creației și teoriile științifice recente despre Univers*, Vol. II, București, Editura Basilica, 2016.
97. MIRCIOIU, Crișan, IONESCU G. N. , *Victor Papilian, Evocări, comentarii, mărturii, articole, comunicări*, Cluj-Napoca, Editura Lito. I.M.F., 1988.
98. MLADIN, Nicolae, BUCEVSCHI Orest, ZĂGREAN Ioan, *Teologie morală ortodoxă*, vol. I, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2003.
99. MOLDOVEANU, Nicolae, *Dicționar de înțelepciune. Comori dezgropate*, București, Editura Casa Școalelor, 1997.
100. NELLAS, Panayotis, *Omul- animal îndumnezeit. Perspective pentru o antropologie ortodoxă*, studiu introductiv și traducere de Ioan I. Ică Jr, Sibiu, Editura Deisis, 2009.
101. NOBLE, Thomas Arthur, BERY R. J., *Darwin, Creation and the fall Theological challenges*, Nottingham, Editura Apollos, 2009.
102. NOICA, Rafail, *Cultura Duhului*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2002.
103. NOLAN, Albert, *Jesus Before Christianity*, Cape Town, Editura Cape Town, 1976.
104. OCOLEANU, Picu, *Iisus Hristos Mijlocitorul. Sensul diaconal al eticii sociale*, București, Editura Christiana, 2008.
105. ORNISH, Dean, *Dragoste și supraviețuire*, în românește de Nicoleta Radu, București, Editura Curtea Veche, 2008.
106. PAPINI, Giovanni, *Viața lui Iisus*, traducere de Alexandru Marcu, București, Editura Orizonturi, 2019.

107. PARASCHIV, Cleopa, DOBZEU Mina, *Rugaciunea lui Iisus. Unirea minții cu inima și a omului cu Dumnezeu. Îndrumar duhovnicesc*, Făgăraș, Editura Agaton, 2002.
108. PĂCURARIU, Mircea, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române, vol. II*, București, Editura IBMBOR, 1981.
109. PETCU, Liviu, *Suferința și creșterea spirituală*, Iași, Editura Axis, 2012.
110. POP, Irineu, *Chipul lui Hristos în viața morală a creștinului*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2001.
111. POP, Irineu, *Preoția și arta pastorală*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2016.
112. POPA, Grigore, *Existență și adevăr la Soren Kierkegaard*, Sibiu, non. edit, 1940.
113. POPESCU, Dumitru, *Ortodoxie și contemporaneitate*, București, 1996.
114. PUHALO, Lazăr, *Teologie vie în Ortodoxie*, traducere de Virgil Baidoc, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2006.
115. RĂDUCĂ, Vasile, *Antropologia Sfântului Grigorie de Nyssa: căderea în păcat și restaurarea omului*, București, Editura IBMBOR, 1996.
116. REMETE, George, *Cunoașterea prin tăcere*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.
117. REMETE, George, *Suferința omului și iubirea lui Dumnezeu*, Ediția a II-a, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2006.
118. ROSE, Seraphim, *Cartea Facerii, crearea Lumii și omul începuturilor*, în românește de Făgețan Constantin, București, Editura Sophia, 2000.
119. SAHAROV, Sofronie, *Vom vedea pe Dumnezeu precum este*, în românește de Rafael Noica, București, Editura Sophia, 2005.
120. SCHMEMANN, Alexandru, *Pentru viața lumii*, în românește de Aurel Jivi, București, Editura Basilica, 2012.
121. SCHMEMANN, Alexandru, *Postul cel Mare*, în românește de Vasile Gavrilă, București, Editura Sofia, 2013.
122. SIMONOPETRITUL, Emilianos, *Cateheze și cuvântări I. Monahismul, pecetea adevărată*, în românește de Ioan I. Ică Jr. și Ioan I. Ică, Sibiu, Editura Deisis, 1999.
123. SIMONOPETRITUL, Emilianos, *Tâlcuiri la sfintele slujbe*, traducere de Ierom. Agapie (Corbu), Arad, Editura Sfântul Nectarie, 2010.
124. SPĂNU, Domitian, *Suferințele sociale și Hristos*, Cernăuți, Editura Glasul Bucovinei, 1925.

125. STAN, George, *Teologie și Bioetică*, Alexandria, Editura Cartea Ortodoxă, 2001.
126. STANCIU, Mihail, *Sensul Creației. Actualitatea cosmologiei Sfântului Maxim Mărturisitorul*, Slobozia, Editura Așezământul Sfântului Apostol Andrei, 2001.
127. STĂNILOAE, Dumitru, *Ascetică și mistică creștină sau Teologia vieții spirituale*, Cluj-Napoca, Editura Casa Cărții de Știință, 1993.
128. STĂNILOAE, Dumitru, *Chipul nemuritor al lui Dumnezeu, Vol. I*, București, Editura Cristal, 1995.
129. STĂNILOAE, Dumitru, *Iisus Hristos lumina lumii și îndumnezeitorul omului*, București, Editura Anastasia, 1993.
130. STĂNILOAE, Dumitru, *Iisus Hristos sau restaurarea omului*, București, Editura IBMBOR, 2013.
131. STĂNILOAE, Dumitru, *Rugăciunea lui Iisus și experiența Duhului Sfânt*, Sibiu, Editura Deisis, 1995.
132. STĂNILOAE, Dumitru, *Spiritualitate și comuniune în Liturgia Ortodoxă*, Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, 1986.
133. STĂNILOAE, Dumitru, *Spiritualitatea Ortodoxă. Ascetica și Mistica*, București, Editura IBMBOR, 1992.
134. STĂNILOAE, Dumitru, *Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2000.
135. STĂNILOAE, Dumitru, *Viața și învățătura Sfântului Grigore Palama*, Sibiu, Editura Arhidiecezană, 1968.
136. SVETLOV, Paul, *Învățătura creștină în expunere apologetică, vol. I*, Chișinău, Editura Tiparul Moldovenesc, 1935.
137. TATSIS, Dionysios, *Cuvintele bătrânilor*, în românește de Andrei Andreicuț, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2004.
138. TĂNASE, Petroniu, *Ușile pocăinței. Meditații duhovnicești la vremea Triodului*, Iași, Editura Doxologia, 2012.
139. TEȘU, Ioan C., *Simt boala ca iubire a lui Hristos*, Iași, Editura Doxologia, 2017.
140. THUNBERG, Lars, *Omul și Cosmosul în viziunea Sfântului Maxim Mărturisitorul*, în limba română de Remus Rus, București, Editura IBMBOR, 1999.

141. TILLICH, Paul, *Cutremurarea temeliiilor*, traducere de Monica Medeleanu, București, Editura Herald, 2007.
142. TUDOR, Daniil Sandu, *Caiete 2. Sfințita Rugăciune*, București, Editura Christiana, 2009.
143. USCA, Ioan Sorin, *Vechiul Testament în tâlcuirea Sfinților Părinți, Iov*, București, Editura Christiana, 2008.
144. VINTILESCU, Petre, *Liturghierul explicat*, București, Editura IBMBOR, 1998.
145. VELIKOVSKI, Paisie, *Crinii țarinii sau flori preafrumoase*, Orhei, Editura Mitropoliei Basarabiei, 1995.
146. VLACHOS, Hierotheos, *Boala și tămăduirea sufletului în tradiția ortodoxă*, în românește de Teofan Muntean, București, Editura Sophia, 2007.
147. VLACHOS, Ierotheos, *Monahismul ortodox ca viață profetică, apostolică și martirică*, Craiova, Editura Mitropoliei Olteniei, 2005.
148. VLACHOS, Hierotheos, *Psihoterapia Ortodoxă*, în românește de Irina Luminița Niculescu, Timișoara, Editura Învierea, 2016.
149. VLACHOS, Hierotheos, *Secularismul*, traducere de Tatiana Petrache, Galați, Editura Egumenița, 2019.
150. VLAD, Siluana, *Doamne, unde-i rana?*, Iași, Editura Doxologia, 2017.
151. VLAD, Siluana, *Trupul omului-Potir al Trupului Domnului*, Iași, Editura Doxologia, 2015.
152. VLĂDUCĂ, Ion, *Mic dicționar de apologetică ortodoxă*, București, Editura Bizantină, 2002.
153. VON, SCHONBORN Cristoph, *Oamenii, Biserica, Țara - Creștinismul ca provocare socială*, Alexandria, Editura Anastasia, 2000.
154. WARE, Kalistos, *Ortodoxia, calea drepte credințe*, traducere de E. Chioșa, D. Ailincăi, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1993.
155. WARE, Kallistos, *Rugăciunea și tăcerea în spiritualitatea ortodoxă*, în românește de Liviu Barbu, București, Editura Sophia, 2019.
156. WEIL, Simone, *Greutatea și harul*, în românește de Anca Manolescu, București, Editura Humanitas, 2003.
157. YANNARAS, Christos, *Abecedar al credinței*, în românește de Constantin Coman, București, Editura Bizantină, 1996.

158. ZAHAROU, Zaharia, *Adu-ți aminte de dragostea cea dintâi*, traducere de Monahia Porfirie, Iași, Editura Doxologia, 2015.
159. ZORIN, Konstantin V., *Alinarea suferințelor trupești prin mijloace duhovnicești*, în românește de Eugen Diaconu, București, Editura Sofia, 2017.
160. ZORIN, Konstantin, *De ce suferă copiii*, traducere de Lucia Ciornea, București, Editura Sophia, 2006.
161. ZORIN, Konstantin V., *Pași spre însănătoșire: Scoală-te și umblă*, traducere de Vlad Tănăsescu, București, Editura Sofia, 2018.
162. *** *Mica filocalie*, trad. Victor Manolache, Galați, Editura Cartea Ortodoxă, 2009.
163. *** *Ne vorbește părintele Porfirie*, traducere de Evloghie Munteanu, Galați, Editura Egumenița, 2003.
164. *** *Ne vorbește părintele Sofronie. Scrisori*, traducere de Teoctist Caia, Galați, Editura Bunavestire, 2003.
165. *** *Patericul Egiptean*, traducere de Iulian Nistea, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2014.
166. *** *Patericul sau Apoftegmele Părinților din pustiu*, traducere de Cristian Bădiliță, Blaj, Editura Adevărul Holding, 2011.
167. *** *Pelerinul Rus*, în românește de Paulin Lecca, București, Editura Sofia, 2002.

II. 3. STUDII ȘI ARTICOLE

1. ADNOT, Serge, *et al.*, „Telomere Dysfunction and Cell Senescence in Chronic Lung Diseases: Therapeutic Potential”, în *Pharmacology & Therapeutics*, nr. 153, 2015, p. 125-134.
2. AYDINONAT, Denise, *et al.*, „Social Isolation Shortens Telomeres in African Grey Parrots (*Psittacus erithacus erithacus*)”, în *PLOS ONE*, Vol. 9, nr. 4, 2014, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC3976323/> accesat în 23. 04.2023.
3. BAI, Z., *et al.*, „Investigating the Effect of Transcendental Meditation on Blood Pressure: A Systematic Review and Meta-Analysis”, în *Journal of Human Hypertension*, Vol. 29, nr. 11, 2015, p. 653-662.

4. BARELIUC, Lucia; NEAGU, Natalia, „Dezvoltarea sistemului nervos și a organelor de simț și Dezvoltarea aparatului cardiovascular”, în *Embriologie umană*, București, Editura Medicală, 1977, p. 69 – 157.
5. BĂNDOIU, Andreea, „Natura și suferința umană”, în *Medicii și Biserica*, vol. V, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2007, p. 229-233.
6. BEL, Valer, „Omul, colaborator cu Dumnezeu în cadrul creației”, în *Medicii și Biserica*, vol. IV, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2006, p. 42-56.
7. BEL, Valer, „Perspectiva creștină ortodoxă asupra sfârșitului vieții pământești și pregătirea pentru viața veșnică”, în *Medicii și Biserica*, vol. VI, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2008, p. 68.
8. BINDEA, Victoria, „Putem gândi bioetica în afara spiritului creștin?” în *Medicii și Biserica*, vol. III, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005, p. 53-66.
9. BIZĂU, Ioan, „Slujirea creștină între Altarul Euharistic și «altarul fratelui»”, în *Medicii și Biserica*, vol. III, Cluj- Napoca, Editura Renașterea, 2005, p. 163-189.
10. BÎRSU, Cristian, BÎRSU Marina, „Câteva corelații medico-istorice, embriologice și teologice referitoare la «coborârea minții în inimă»” în *Journal for the Study of Religions and Ideologies*, Vol. 7 nr. 19, 2008, p. 203–225.
11. BOCCARDI, Virginia V., *et al.*, „Mediterranean diet, telomere maintenance and health status among elderly”, în *PLOS ONE*, Vol. 8, nr. 4, 2013,
[Mediterranean Diet, Telomere Maintenance and Health Status among Elderly | PLOS ONE](#)
accesat în 24.04.2023
12. BOTEZAN, Florin, „Gândul la moarte în societatea post-modernă și în spiritualitatea ortodoxă”, în vol. *Sensul vieții, al suferinței și al morții*, Simpozion, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2008, p. 378-398.
13. BREITBART, Whiliam, „Spirituality and meaning în cancer”, în *Revue Francophone de Psycho-Oncologie*, nr. 4, 2005, p. 237-240.
14. BRUDIU, Răzvan, „Suferința umană și vindecarea acesteia în viziunea teologului Jean- Claude Larchet”, în vol. *Condiția umană între suferință și iubirea lui Dumnezeu. Terapia bolii și îngrijirile paliative*, Alba Iulia, Reîntregirea, 2012, p. 359-384.

15. BUTA, Mircea Gelu, „Dialogul dintre știință și credință în definirea noțiunii de boală”, în *Medicii și Biserica*, vol V, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2007, p. 234-238.
16. CASSIDY, Aedin A., *et al.*, „Higher Dietary Anthocyanin and Flavonol Intakes Are Associated with Anti-inflammatory Effects in a Population of U.S. Adults”, în *American Journal of Clinical Nutrition*, vol. 102, nr. 1, 2015, p. 172-181.
17. CĂCIULĂ, Olimp, „Să știi ce să ceri în rugăciune”, în *Biserica Ortodoxă Română*, nr. 9-10, 1952, p. 625-626.
18. CERNES, Relu, și ZIMLICHMAN Reuven, „RESPERATE: The Role of Paced Breathing in Hypertension Treatment”, în *Journal of the American Society of Hypertension Treatment*, vol. 9, nr. 1, 2015, p. 38-47.
19. CIRA, Călin Emilian, „Teoria evoluției și creștinismul. Sunt ele incompatibile?”, în *Tabor*, nr. 8, 2013, p. 34-43.
20. CHIRILĂ, Adina, „O metaforă pierdută: Corpul este o construcție solidă. Despre opțiuni de traducere în Iov 10,11”, în *Diacronia*, Iași, Editura Universității Alexandru Ioan Cuza, 2018, p. 107-113.
21. CHIRILĂ, Ioan, „Discontinuitățile existente între teologie și medicină generate de problematica sufletului”, în *Medicii și Biserica*, vol. III, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005, p. 14-24.
22. CHIRILĂ, Ioan, „Omul, o unitate care moare pe părți?”, în *Medicii și Biserica*, vol VII, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2009, p. 24-32.
23. CHIRILĂ, Ioan, „Sfânta Liturghie – o slujire care transcende moartea”, în *Medicii și Biserica*, vol. VI, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2008, p. 38-44.
24. CHIRILĂ, Pavel, „Ca o coloană a infinitului, această verticală a rugăciunii liturgice îi ține împreună pe cei sănătoși și pe cei bolnavi” în *Viață liturgică și etos comunitar. Preliminarii la o teologie socială ortodoxă*, Craiova, Editura Mitropolia Olteniei, 2007, p. 268-277.
25. CHIRILĂ, Pavel, „Vindecarea este un act divino-uman”, în *Medicii și Biserica*, vol VII, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2009, p. 70-76.
26. COSTACHE, Doru; CAZACU, Adrian „Aspecte Antropologice: Experiența paradisiacă a omului în viziunea creștinismului occidental”, în *Ortodoxia*, nr. 1-2, 2005, p. 92-116.
27. DALEMAN, Timothy, VANDECREEK Larry, „Placing religion and spirituality at end of life care”, în *Journal of the American Medical Association*, nr. 284, 2000, p. 2512-2523.

28. DAN, Ioan Mihail, „Suferința. Element pedagogic și purificator în asistența socială”, în *Condiția umană între suferință și iubirea lui Dumnezeu. Terapia bolilor și îngrijirile paliative*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2012, p. 223-236.
29. D’MELLO, Matthew J., *et al.*, „Association Between Shortened Leukocyte Telomere Length and Cardiometabolic Outcomes: Systematic Review and Meta-analysis”, în *Circulation: Cardiovascular Genetics*, vol. 8, nr. 1, 2015, p. 82-90.
30. DUMITRAȘCU, Lucian, „Vindecarea miraculoasă: sacru și profan”, în *Medicii și Biserica*, vol. II, Cluj Napoca, Editura Renașterea, 2004, p. 190-193.
31. EPEL, Elissa S.; BLACKBURN, Elizabeth H.; LIN, Jue; DHABHAR, Firdaus S.; ADLER, Nancy E.; MORROW, Jason D.; CAWTHON, Richard M., „Accelerated Telomere Shortening in Response to Life Stress”, în *Proceedings of the National Academy of Science of the United States of America*, vol. 101, nr. 49, 2004, p. 17312-17315, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC534658/> accesat în 23.aprilie 2023.
32. FEIER, Nicolae, „Virtuțile Teologice – credința, speranța și iubirea – izvoare ale moralei creștine”, în *Medicii și Biserica*, vol. III, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005, p. 110-112.
33. FELMI, Karl Christian, „Existența seculară și viața liturgică”, în *Viață liturgică și etos comunitar. Preliminarii la o teologie socială ortodoxă*, Craiova, Editura Mitropolia Olteniei, 2007, p. 85-100.
34. FRIEDMAN, Howard; KERN, Margaret L., „Personality, Wellbeing and Health”, în *Annual Review of Psychology*, nr. 65, 2014, p. 719-742.
35. GAGU, Cristian, „Isihasmul ca doctrină și trăire în Tradiția Bisericii până în secolul al XIV-Lea”, în *Teologie și Educație la Dunărea de Jos*, nr. 1, 2012, p. 232-262. <https://gup.ugal.ro/ugaljournals/index.php/teologie/article/view/4782>
36. GALL, Theodore, „Relationship with God and the quality of life of prostate cancer survivors”, în *Quality of Life Research*, nr. 13, 2004, p. 1360-1372.
37. GAVRILOVICI, Cristina, „Sfârșitul vieții la începutul vieții - o perspectivă spirituală”, în *Tabor*, an I, Nr. 5, Cluj-Napoca, 2007, p. 18-29.
38. GOLDBERG, I., *et all*, „When the brain loses its self: prefrontal inactivation during sensorimotor processing”, în *Neuron*, nr. 2, 2006, p. 329-339. [When the brain loses its self: prefrontal inactivation during sensorimotor processing - PubMed \(nih.gov\)](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16111111/)

39. HIMCINSCHI, Mihai, „Bolile și moartea în viziunea epicureismului contemporan”, în *Sensul vieții, al suferinței și al morții*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2008, p. 216-234.
40. ICĂ JR., Ioan I., „Nicolae Cabasila - viața uitată a unui intelectual umanist isihast”, în *Teologie ortodoxă în destin românesc: omagiu Părintelui Profesor Ilie Moldovan la 80 de ani*, Sibiu, Editura Andreiana, 2008, p. 374-389.
41. ILOAIE, Ștefan, „Calitatea creștină a vieții omului, în contextul secularizării”, în *Medicii și Biserica*, vol II, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2004, p.79-92.
42. Jy LEE, *et al.*, „Association Between Dietary Patterns in the Remote Past and Telomere Length”, în *European Journal of Clinical Nutrition*, vol. 69, nr. 9, 2015, p. 1048-1052.
43. JOANTĂ, Serafim, „Ortodoxia în mileniul III”, în *Iisus Hristos Arhiereul cel veșnic tânăr*, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005, p. 58-64.
44. JURCAN, Emil, „Zâmbetul morții în Hristos. Moartea și suferința în marile religii și împlinirea ei în creștinism”, în *Sensul vieții, al suferinței și al morții*, Alba Iulia, Editura Reintregirea, 2008, p. 115-135.
45. KALIMAN, Perla *et alii*, „Rapid Changes in Histone Deacetylases and Inflammatory Gene Expression in Expert Meditators”, în *P nology*, nr. 40, 2014, p. 96 -107.
46. KELLEHEAR, Allan, „Spirituality and palliative care: a model of needs”, în *Palliative Medicine*, nr. 14, 2000, p. 152-159.
47. KLEMENTOVA, Marta, *et al.*, „A Plant-Based Meal Increases Gastrointestinal Hormones and Satiety More Than an Energy- and Macronutrient-Matched Processed-Meat Meal, in T2D, Obese, and Healthy Men: A Three-Group Randomized Crossover Study”, în *Nutrients*, nr. 157, 2019, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6357017/> accesat în 23. 04. 2023.
48. KURINA, L.M. *et ali*, „Loneliness is Associated with Sleep Fragmentation in a Communal Society”, în *Sleep*, nr. 34, 2011, p. 1519-1526.
49. LADOUCEUR, Paul, „Evolution and Genesis 2-3: The Decline and Fall of Adam and Eve”, în *St Vladimir's Theological Quarterly*, nr. 57, 2013, p. 158-170.
50. LAPHAM, Kyle., *et al.*, „Automated Assay of Telomere Length Measurement and Informatics for 100.000 Subjects in the Genetic Epidemiology Research on Adult Health and Aging (GERA) Cohort”, în *Genetics*, vol. 200, nr. 4, 2015, p. 1061-1072, <https://academic.oup.com/genetics/article/200/4/1061/5936228> accesat în 23.aprilie 2023.

51. LERER, L. B.; LOPEZ, A. D.; KJELLSTROM, T.; D Zach, „Health for all: analyzing health status and determinants”, în *World Health Stat Quarterly*, vol 51, nr. 1, 1998, [Health for all: analyzing health status and determinants - PubMed \(nih.gov\)](#)
52. LINE, Rode; NORDESTGAARD, Borge G.; BOJESEN, Stig E., „Peripheral Blood Leukocyte Telomere Length and Mortality Among 64.637 Individuals from the General Population”, în *Journal of the National Cancer Institute*, vol. 107, nr. 6, 2015, <https://academic.oup.com/jnci/article/107/6/djv074/871011> accesat în 23 aprilie 2023.
53. LIU, Xiangxia, *et al*, „Downregulation of telomerase activity in breast cancer impairs cells proliferation, invasive ability and sensitizes cells to ultraviolet-radiation and adriamycin-chemotherapy in vitro” în *Advances in Breast Cancer Research*, nr. 2, 2013, p. 78-85, (<http://www.scirp.org/journal/abcr>) <http://dx.doi.org/10.4236/abcr.2013.23014> accesat la 21 aprilie. 2023.
54. MAGHEȘAN, Dumitru, „Rugăciune și umanism”, în *Mitropolia Banatului*, nr. 9-10, 1984, p. 528-529.
55. MATON, Kenneth I., „The stress-buffering role of spiritual support: cross-sectional and prospective investigation”, în *Journal for the Scientific Study of Religion*, nr. 3, 1989, p. 305-318.
56. MAVRITSAKIS, Nikolaos, „Medicina sub aura harului divin. Boală ca telos spre Dumnezeu” în *Condiția umană între suferință și iubirea lui Dumnezeu. Terapia bolii și îngrijirile paliative*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2012, p. 489-495.
57. MCCOUBRIE, Rachel C.; DAVIES, Andrew N., „Is there a correlation between spirituality and anxiety and depression in patients with advanced cancer?”, în *Supportive Care Cancer*, nr. 4, 2006, p. 379-385.
58. MEIER, L. D. E.; EMMONS, C. A.; WALLERSTEIN, S., *et al.*, „A national survey of physician-assisted suicide and euthanasia in the United States” în *New England Journal of Medicine*, nr. 338, 1998, p. 1193-1201.
59. MICU, Radu Dorin, „Suferința - interogație, revelație și probă a fidelității”, în *Medicii și Biserica*, vol II, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2004, p. 69-78.
60. MITRAȘCU, Dumitru, „Paradisul interior și sanogeneza” în *Medicii și Biserica*, vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2009, p. 65-69.

61. MIU, Nicolae, „Umanismul în medicină”, în *Medicii și Biserica*, vol II, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2004, p.13-19.
62. MOADEL, A.; MORGAN, C.; FATONE, A., „Seeking meaning and hope: self-reported spiritual and existential needs among an ethnically diverse cancer patient population”, în *Psycho-Oncology*, nr. 8, 1999, p. 378-385.
63. MOLDOVAN, Ilie, „Cinstirea Sfințelor moaște în Biserica Ortodoxă” în *Ortodoxia*, nr.1, 1980, p.124-135.
64. MOLDOVAN, Ilie, „Viața, suferința și moartea în condiția spirituală a existenței creștine”, în *Sensul vieții, al suferinței și al morții*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2008, p. 69-87.
65. MOLDOVAN, Sebastian, „Despre omul bioetic”, în *Medicii și Biserica*, vol. III, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005 p. 67-73.
66. NELSON, C.; ROSENFELD, B.; BREITBART, W.; GALIETTA, M., „Spirituality, depression and religion in the terminally ill”, în *Psychosomatics*, nr. 43, 2002, p. 213-220.
67. NETTLETON, Jennifer A., *et al.*, „Dietary Patterns, Food Groups, and Telomere Length in the Multi-ethnic Study of Atherosclerosis (MESA)”, în *American Journal of Clinical Nutrition* vol. 88, nr. 5, 2008, p. 1405-1412.
68. OLDS, Jacqueline; SCHWARTZ, Richard, „The Lonely American: Drifting Apart in the Twenty-first Century”, Hardcover, Editura Beacon Press, 2009, p. 34-42.
69. PINTEA, Eugen, „Sfântul Grigorie de Nyssa: o abordare teologico - medicală a bolii”, în *Condiția umană între suferință și iubirea lui Dumnezeu. Terapia bolii și îngrijirile paliative*, Alba Iulia Editura Reîntregirea, 2012, p. 445-461.
70. POP, Irineu, „Trezvia și valoarea ei morală”, în *Epifania*, vol III, Iași, Editura Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, 1993, p. 5-12.
71. POP, Irineu, „Un gând creștin asupra transplantului de organe”, în *Medicii și Biserica*, vol. VII, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2009, p. 19-23.
72. PRESCURE, Vasile, „Conceptia budistă despre suferință în lumina învățăturii creștine”, în *Mitropolia Ardealului*, nr. 5-6, 1985, p. 319.
73. PUTERMAN, Eli, *et al.*, „Determinants of Telomere Attrition over One Year in Healthy Older Women: Stress and Health Behaviors Matter” în *Molecular Psychiatry*, vol. 20, nr. 4, 2015, p. 529-535.

74. PUTERMAN, Eli, *et al.*, „The Power Of Exercise: Buffering the Effect of Chronic Stress on Telomere Length”, în *PLOS ONE*, vol. 5, nr. 5, 2010, [The Power of Exercise: Buffering the Effect of Chronic Stress on Telomere Length | PLOS ONE](#)
75. RĂȘINĂREANUL, Visarion, „Paradoxurile facticității sau despre trăirea suferinței într-o lume fără sens. Suferința în orizontul preocupărilor rațiunii umane” în *Sensul vieții, al suferinței și al morții*, Simpozion, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2008, p. 50-57.
76. REBELEANU, Adina, „Sănătatea - domeniu de referință pentru calitatea vieții”, în *Medicii și Biserica*, vol II, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2004, p. 73-78.
77. SADAHIRO, R., *et al.*, „Relation between Leukocyte Telomere Length and Personality Traits in Healthy Subjects”, în *European Psychiatry: The Journal Of the Association of European Psychiatrists*, vol. 30, nr. 2, 2015, p. 291-295.
78. SCHMEMMANN, Alexandru, „Worship în a secular Age”, în *St. Vladimir's Theological Quarterly*, nr. 1, 1972, p. 3-16.
79. SCRIPCARU, Gheorghe; ASTĂRĂSTOAI, Vasile; GAVRILOVICI, Cristian, „Știință și Religie complementaritate sau opoziție”, în *Medicii și Biserica*, vol. III, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005, p. 123-134.
80. SCRIPCARU, Gheorghe; ASTĂRĂSTOAI, Vasile; GRĂMADĂ, Simona, „Antropocentrism, suprapopulație și bioetică”, în *Medicii și Biserica*, vol. III, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2005, p. 21-32.
81. SIMPSON, Richard, *et al.*, „Exercise and the Aging Immune System”, în *Ageing Research Reviews*, vol. 11, nr. 3, 2012, p. 404-420.
82. SOUZA COSTA, Danielle, *et al.*, „Telomere Length Is Highly Inherited and Associated with Hyperactivity-Impulsivity in Children with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder”, în *Frontiers in Molecular Neuroscience*, nr. 8, 2015, p. 21-32.
83. SPERRY, Roger, „Changing priorities”, în *Annuar of neurosciences*, nr. 4, 1981. [Changing priorities - PubMed \(nih.gov\)](#)
84. STĂNILOAE, Dumitru, „Creația ca dar și Tainele Bisericii”, în *Ortodoxia*, nr. 1, 1976, p. 10-29.
85. STĂNILOAE, Dumitru, „Dinamica Creației în Biserică”, în *Ortodoxia*, nr. 3-4, 1977, p. 281-291.
86. STĂNILOAE, Dumitru, „Rugăciunile pentru alții și sobornicitatea Bisericii”, în *Studii Teologice*, Seria a II-a, nr. 1-2, 1970, p. 28-36.

87. STĂNILOAE, Dumitru, „The World as gift and Sacrament of God’s Love”, în *Sobornost*, nr. 9, 1969, p. 662-672.
88. STĂNILOAE, Dumitru, „Starea primordială a omului în cele trei confesiuni”, în *Ortodoxia*, nr. 3, 1978, p. 326-339.
89. TARASKESHWAR, Nalini; VANDERWERKER, Lauren C.; PAULK, Elisabeth *et al*, „Religious coping is associated with the quality of life of patients with advanced cancer”, în *Journal of Palliative Medicine*, nr. 9, 2006, p. 645-657.
90. TODORAN, Simion, „Învățătura Sfintei Scripturi despre suferință”, în *Sensul vieții, al suferinței și al morții*, Simpozion, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2008, p.162-178.
91. TOFANĂ, Stelian, „Transplantul de organe - în folosul umanității și împotriva omului? O perspectivă antropologică biblică”, în *Medicii și Biserica*, vol VII, Cluj-Napoca, Editura Renașterea, 2009, p. 134-153.
92. TRIFA, Gavril, „Terapeutică spirituală a suferinței și a bolii - Taina Sfântului Maslu”, în *Condiția umană între suferință și iubirea lui Dumnezeu. Terapia bolii și îngrijirile paliative*, Alba Iulia, Editura Reîntregirea, 2012, p. 79-89.
93. VLAD, Siluana, „«În Biserică, viața întregă este o Liturghie». Despre existența creștină ca Liturghie integrală”, în *Viața liturgică și etos comunitar*, Craiova, Editura Mitropolia Olteniei, 2007, p. 286-292.
94. WERNER, Christian; HECKSTEDEN, Anne, *et al.*, „Differential Effects of Aerobic Endurance, Interval and Strength Endurance Training on Telomerase Activity and Senescence Marker Expression in Circulating Mononuclear Cells”, în *European Health Journal*, nr. 36, 2019, p. 34-46.
95. WILLEIT, Peter, *et al.*, „Leucocyte telomere length and risk of type 2 diabetes mellitus: new perspective cohort study and literature-based meta-analysis”, în *PLOS ONE*, vol. 9, nr. 11, 2014, [Leucocyte Telomere Length and Risk of Type 2 Diabetes Mellitus: New Prospective Cohort Study and Literature-Based Meta-Analysis | PLOS ONE](#) accesat în 20.02.2023
96. ZHANG, Chunli, *et al.*, „The association between telomere length and cancer prognosis: evidence from a meta-analysis” în *PLOS ONE*, vol. 10, nr. 7, 2015, [The Association between Telomere Length and Cancer Prognosis: Evidence from a Meta-Analysis | PLOS ONE](#) accesat în 22.02.2023

III. SURSE WEB

1. ALASTAR, Jamie, *Belief in God really can relieve pain. Faith in God really can relieve pain, according to the results of a bizarre scientific experiment.* <https://www.telegraph.co.uk/news/religion/3096743/Belief-in-God-really-can-relieve-pain.html> accesat în 20.08.2022.
2. BORCEAN, Gheorghe, *Discursul Președintelui Colegiului Medicilor din România, în cadrul Convenției Române a Spitalelor* <https://www.cmr.ro/new/index.php/2017/10/calitatea-actului-medical/> accesat în 12.03.2021.
3. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/85804/Official_record164_eng.pdf?sequence=1&isAllowed=y accesat în 23.07.2020.
4. <https://www.britannica.com/biography/Hippocrates> accesat în 7.05.2023
5. <https://radiorenasterea.ro/postul-este/> accesat la 5.5.2023
6. CIOBOTEA, Daniel, *Biserica nu desparte știința medicală de știința duhovnicească a vindecării* http://patriarhia.ro/patriarhul-romaniei-biserica-nu-desparte-stiinta-medicala-de-stiinta-duhovniceasca-a-vindecarii-9016.html?fbclid=IwAR0XA-ZAz9Y66lroYSSpUI1qUJZmuekaSN5OcWMIUpoyTKN8tHj-Dzi_iDo accesat în 03.07.2020.
7. „IARC Monographs Evaluate Consumption of Red Meat and Processed Meat”, World Health Organization, International Agency for Research on Cancer, press release, 26 oct. 2015, https://www.iarc.fr/en/media-centre/pr/2015/pdfs/pr240_E.pdf. accesat în 24.04.2023
8. POP, Irineu, *Pe marea învolburată a istoriei actuale, Biserica este limanul nostru de salvare* Arhiepiscopul Irineu <https://basilica.ro/pe-marea-involburata-a-istoriei-actuale-biserica-este-limanul-nostru-de-salvare-arhiepiscopul-irineu/?fbclid=IwAR3ki7GILp7zpTuJQVSa4SNBOdfZoY8xRwriCtuj5X-tZwNpFV2Tw-UTkWA> accesat în 23.06.2020.